

„Ez a nő mindig mosolyog?” – kérdezte a fotós kolléga, amikor elkészültek a portréképek. Igen, Farkas Wellmann Éva valóban mindig mosolyog. Kifinomult humora van, játékos könnyedséggel bánik az anyanyelvvel, a versformákkal. Megfontolt interjúalany, aki soha nem hagyja cserben a kérdezőt.

Még akkor sem, ha bemutatkozással kell kezdeni, majd olyan fura kérdésekre adott válasszal folytatni, mint „Mit jelent számára a Magyar Kultúra Napja” és „Pontosan mivel járul hozzá az erdélyi kultúrához?”. „Azt hittem, kandi kamera” – meséli nevetve. Hozzáteszi, megedződött, nincs már az a kérdés, amire ne próbálna meg válaszolni.

Irodalmi körökben, határon innen és túl, már az irodalom nagybetűs donnája volt, amikor itthon még váratott magára az elismerés. Nem került címlapra azóta sem, bár második kötetének bemutatóján maga is meglepetten konstataálta: Udvarhelyen is sokan szeretik, olvassák verseit, tisztelik tehetségét.

Februártól doktori cím áll a neve előtt, és majd' egy esztendeje párjával már Békéscsaba és Székelyudvarhely között ingázik. Az itt az ottal számára így lett teljes.

Fotók: Csedő Attila

Mielőtt a jelent firtatnánk, kutakodjunk a múltban. Szüleid orvosok, bátyád, Endre és te is irodalmárok, költők lettetek. Kitől örököltétek az írói vénát?

Jó kérdés ez, eddig talán mindössze egyszer tették fel. Anyai nagybátyám, Wellmann József, aki Éltető József néven fut(ott) az irodalomban, a második Forrás-nemzedék egyik tagja. Jelent meg verseskötete, regénye, írt bábjátékot is. Az Új Élet és az Erdélyi Figyelő, az Igaz Szó szerkesztője, a Marosvásárhelyi Állami Bábszínház igazgatója volt. Nagyon komoly irodalmi életet élt – ma már sajnos nem ír.

Nyomdokaiba előbb bátyád, Endre lépett, majd te is őt követted. A szüleid hogyan fogadták azt, hogy mindketten „megtollasodtatok”?

Szerintem örvendtek annak, hogy valami változik a családban. Az orvosi pálya nálam, még ha szerettem volna is esetleg, nem jöhetett szóba, mert vérfóbiás vagyok.

Az, hogy bátyád verseket ír, 1997-ben megjelent első verseskötete és sikeres költőként debütált, befolyásolt bármiképpen is abban, hogy te is kipróbáld magad a költészetben?

Endrének az írásai nagyon későn jutottak el hozzám. Már én magam is írtam, amikor elolvastam az Endre verseit.

Eldugta előled?

Nem nagyon osztotta meg, de én magam sem voltam elég nyitott, szerintem. Amikor már magam is megírtam több verset, akkor fogtam neki, hogy elolvassam az ő könyveit.

Akkor a hatás-kölcsönhatásról nem is beszélhetünk.

Nem, de nem is érdemes tán kettőnket összevetni. Volt itt Udvarhelyen is közös költői estünk, ahol elhangzott, hogy semmi köze a kettőnk költészetének egymáshoz, két külön világ vagyunk. Soha nem vádoltak/vádolhatnak meg koppintással. Az Endre verseivel való első és a későbbi találkozások sem bizonytalanítottak el soha. Tulajdonképpen örvendtem annak, hogy két különböző hangon szólalunk meg.

Két dudás egy családban. Van köztetek egyfajta, a szó nemes értelmében vett rivalizálás?

Nincs, mert teljesen más utakon haladunk. Gyakorlatilag mindkettőnknek megmaradt az irodalom hobbiként és hivatásként is, de nem ez az alapfoglalkozásunk.

Az alkotók, így a költők is az átlagosnál is érzékenyebb emberek. Te nem csak költő, de irodalomkritikus is vagy, bátyád tanár. Gondolom, egymás írásait véleményezitek. A testvéri kritikához hogyan viszonyultok?

Azt is mondhatom, hogy egész jól. Volt már olyan is, hogy Endre, mielőtt a kiadónak odaadta volna a kötetét, elküldte nekem elolvasásra és elfogadta a kifogásaimat. De én is örömmel fogadom mindig a véleményét. Bár engem nehezebb kritizálni, mert én hozzá képest kevesebbet, kevesebb verset írok. Nálam inkább az a tét: összegyűl-e egy kötetre való vers? És általában olyan verseket adok ki a kezemből, amelyeknek vállalom a megjelentetését is.

Már-már veled kapcsolatos szállóigévé vált, hogy a rossz verseket nem írod meg. De a jó és rossz megítélése mindig szubjektív, egy második, harmadik, negyedik, századik laikus vagy éppen szakértő olvasó szűrőjén is átmegy a vers. A te értékítéleted nem biztos, hogy megegyezik az övével.

A szállóigével kapcsolatban azt mondhatnám, hogy túl sok saját szűrőm van. Ha egy sor nem tetszik, akkor kidobom az egész verset. Nincs türelmem hozzá, és nem állok le bütykölni, hogy hátha egy kicsit jobba tehetem. Ha én nem tudom vállalni, ha úgy gondolom, hogy nem áll meg

a saját lábán az a vers, akkor biztos, hogy nem fogom publikálni. Szégyellném kiadni a kezemből.

És az olvasó szűrője?

Az úgy van, ahogy mondod. Jön a harmadik, negyedik ember szűrője – és ez így rendjén van. Így van jól. Legyen így. Nem, bánom egyáltalán, ha valaki megmondja, hogy itt és itt ez erőltetett, itt és itt nem volt számára annyira érthető.

Mondjuk, a visszajelzések azt igazolják, hogy nem nagyon szokott sántítani a versem, de olyan vádak már értek, hogy megírhattam volna egyszerűbben, mert sokat kellett gondolkozni rajta.

Az első verseskötetedről, az *Itten ma donna választ* -ról egyhangúan pozitív és igen elismerő kritikák láttak napvilágot. Ami engem a nemrég megjelent másodikkal (*Az itt az ottal, 2011* – szerk. megj.

) kapcsolatosan zavar, bár indokoltnak tartom, hogy a méltatók akarva - akaratlanul vagy szándékosan, nem tudnak elszakadni az összehasonlítástól. Mondhatnám, hogy kilenc év múltán is kísért donna. Zavar ez téged? Úgy érzed, hogy a második köteted önálló lény, aki többet érdemelne?

Nem zavar, de remélem, hogy ez a kísértés nem lesz mindig így. Az úgy van, hogy szeretik az embert címkézni, skatulyázni. Valahová el kell helyezni a szerzőt. „Legyen ő donna, ilyen még nem volt” – és esetemben ez egy kényelmes kategória. Noha a vers, ami az első kötet címét adta, maga sem volt annyira fontos, mint amennyire kiemelték.

A címre gondolva inkább azt mondanám, hogy a kiemelésben te vagy a ludas.

Nyilván. Jó játéknak tartottam, hogy egy vers záró sora legyen a kötet címe. Akkor jó poénnak tűnt. Több lett annál.

Jó poén, ami végül jól sült el. A második köteted nem csak attól más, hogy kibújtál a „ma donna” szerepből, de azért is, mert egy teljesen más, játékos, de egy bölcsebb, érettebb, kiforrottabb Farkas Wellmann Éva mutatkozik meg benne. Tévedek?

Számomra is teljesen más ez a kötet, más a háttér is, amiből a versek táplálkoztak. Muszáj magamnak is élnem az összehasonlítással. Az első könyvben a meghatározó a játék volt, a kísérletezés a formákkal, szerepekkel, bebújni mások bőrébe. A második kötetben, ha nagyon le akarjuk csupaszítani a kérdést, lehulltak a szerepek, az álarcok. Mély fájdalomokról is szólnak ezek a versek, örömökről is, de sokkal több fájdalom van bennük.

Szilágyi Domokost idézve: a játék titokban holt-súlyossá komolyodott?

Olyasmi, igen. A könyv felépítése is tükrözi ezt, mert az első része még kapcsolódik a donnás kötethez, az első vers tulajdonképpen átvezető kívánt lenni. Az első ciklus versei időben is közel álltak az első kötetben megjelentekhez. Az utána következők sokkal mélyebbek és igazibbak is szerintem.

Földrajzilag is helyet változtattál, felcserélted az ittet az ottal?

Tulajdonképpen soha nem lehet felcserélni. Nagyon sok itt és nagyon sok ott van és nagyon számos alkalommal fordul meg ez a viszony. Kérdezték már tőlem, hogy mi az itt-hon és az ott-hon. Valahol erre azt válaszoltam, hogy az ember akkor van otthon, ha önmagában otthonra lel.

Székelyudvarhely mennyire volt otthonod? Arra gondolok, hogy amíg máshol, Budapesten, Kolozsváron ünnepeltek, addig itthon mintha nem vettek volna tudomást arról, hogy létezel.

Irodalmi esteket addig is vezettem, szerveztem, amíg nagyon intenzíven éltem itthon. Nem túlságosan harsányan, de következetesen jelen voltam, és úgy gondolom, hogy ami az én dolgom, azt mindig következetesen végeztem és végzem, bárhol is vagyok.

Forszírozom a kérdést: bántott, hogy itthon sem az első kötetednek, sem a díjaidnak, sem a könyvbemutatóknak nem volt nagy visszhangja?

Érdekes volt, mert azt éreztem, hogy hazajöttem, már két kiadásban is napvilágot látott a könyvem és gyakorlatilag nem jelent meg róla egy összefoglaló cikk vagy egyáltalán egy hosszabb híradás. Úgy kaptam meg a Petőfi-díjat, hogy Udvarhely még nem, de Budapest már tudott rólam.

Egy kicsit rosszul esett, bevallom, de volt ebben ifjonti hiúság is. Nem lettem próféta saját hazámban 22 évesen, de ez nem jelentett különösebb lelki traumát. Csak regisztráltam a dolgot: ez így van. Félig viccesen mondom: egy kicsit úgy néz ki, mintha itt, Udvarhelyen olyan magas lenne a mérce, pedig hát nem mindig az.

Nem egyszer hallottam már azt, hogy itt Udvarhelyen nem él meg a művészet, az alkotókhoz mostoha ez a város, nem kultúrabarát, holott számos kulturális esemény van itt is. Neked mi a véleményed erről?

Nem látom az emberekben azt a passzivitást, amit sokan emlegetnek. Nem az emberek hibája. Azt láttam más városokban, hogy a kultúrának van gazdája. Nem csak általában, hanem minden részterületnek van egy (vagy több) felelőse, úgymond védnöke, akitől esetleg számon lehet kérni.

Fontos a rendszeresség, a szervezettség. Főleg külföldön, ez ott egy jól működő gépezet. A kulturális intézményeknek itt is sokkal inkább együtt kellene működniük, mert manapság a társművészetek nagyon egymásra vannak utalva. Ha az irodalom számára is lenne egy intézményes háttér, akkor nagyobb lenne a fogadókészség rá.

Az Erdély Magyar Irodalmáért Alapítvány székhelye Udvarhely.

Az EMIA azért van nehéz helyzetben, mert nem pusztán helyi érdekeltségű, hanem egy tágabb látókörű szervezet, egész Erdély irodalmát szeretné valamilyen módon mozgásba, játékba hozni. Nem kellene csupán a székhely miatt ráruházni az irodalomszervezés felelősségét. Vagy ha igen: komoly anyagi támogatással. Az irodalmi életnek városi szinten is kéne, hogy legyen egy nagyon intenzív, jól felépített szervezettsége és rendszeressége.

Visszatérve a jelképes próféataságra. Jó volt látni, hogy az új könyved bemutatóján teltház volt.

A nyolcadik helyszín volt Udvarhely. Az, hogy olyan sokan eljöttek, köszöntöttek, nagy élmény és nagy meglepetés volt nekem. A városomban úgy fogadtak, ahogy álmodtam róla: szeretettel, érdeklődéssel és figyelemmel.

Tapasztalat, hogy az író-olvasó találkozók a legkínosabb helyzeteket a „van-e valakinek kérdése?” szüli. Történt-e már olyan, hogy valaki mégis odament hozzád a kötetel, rábökött egy versre és azt mondta például, hogy Évi, ez a sor nagyon tetszett csak nem értem, magyarázd meg, kérlek?

Pont ilyen nem történt meg. Viszont kaptam leveleket, üzeneteket az olvasóimtól. A legmeglepőbb számomra az volt, amikor saját értelmezésükkel hozakodtak elő. Sokszor elképedtem azon, hogy amit írtam, az nagyon érvényesen ugyan, de valami teljesen más jelentett annak az embernek és, hogy a saját értelmezését nagyon logikusan felépítve meg is tudta indokolni.

Az a szép ebben, hogy a vers, amikor megjelent, nekem már semmi közöm hozzá. Megtettem az érdekében, amit tehettem, de kiadtam a kezemből. A vers igazán akkor él, mihelyst tud valami olyan értelmezést kínálni akár nekem, akár másnak, amire írás közben nem is gondoltam.

Vörösmartyt parafrázálva: hogy értékeled, ment-e a verseid által a világ, akár a te saját világod elébb?

Az enyém kétségkívül ment. Nagyon sokat segítenek, akár a mindennapi életemben is a versek, amiket írok. De azt, hogy másnak mit jelentenek, tényleg nem tudom. Nagyon nehéz lemérni. A kritika sem tudja, sokkal inkább egy személyes olvasói levél.

Viszont az, ha bármit is jelent valakinek, ha megszólítja egy vers, egy verssor, akkor szerintem már megérte megírni. Engem nagyon érdekel a költészet maga, a média is mintha azon dolgozna, hogy a költészetet valamivel helyettesítse, azon fáradozik, hogy élni segítsen, de hát éppen ezt teszi a költészet is.

Kedves ismerősöm mondta, hogy csak az őszinte ember tud verset írni. Egyetértesz ezzel?

Nagyon gyorsan kibukik az, ha valaki hiteltelen.

Az új kötetedről az Irodalmi Jelenben megjelent kritikában úgy fogalmaz a szerző, Bátorligeti Mária, hogy „F. W. É. a kortárs líra sajátos hangvételű, különleges költői egyénisége, aki rátalált művészi útjára.”

Szerintem egy költőnek, jó esetben, mire megjelenik az első kötete, rá kell találnia saját útjára.

Mindenkinek rá kell, és rá is talál. Nem gondolom, hogy ezzel a kötettel találtam volna rá bármire is. Talán másképp szólaltam meg benne, sokkal személyesebbek a versek. A felelőtlen játszadozást felcserélte a súlyosabb játék.

A leggyakoribb kérdés a köteted kapcsán a *miért kilenc év múlva* volt. A sokat írsz, vagy keveset írsz, miért ilyen ritkán kérdésekre frappáns válasz az Új Könyvpiacban megjelent Az önmarcangolás luxusa című tárcád.

Azt összegeztem, hogy nagyon relatív, hogy keveset vagy sokat írok. Gyakorlatilag állandóan írok, meg az ember folyamatosan megfogalmaz dolgokat. Ráadásul úgy is dolgozom, hogy a verseim egy része részletekből áll össze: egy ötlet, egy fél vagy egész sor, ami majd később verssé alakul. Akár hónapokon, éveken keresztül csiszolódik egy vers, amíg megvan.

Ezzel nincs semmi gond és azzal sem, hogy nincsenek dátumok, mert azt, hogy mikor íródott meg, nem tudom. Az egyik barátom, kritikusom mondta egy alkalommal, hogy ezekben a versekben sokkal több idő van, mint amennyi az első kötet megjelenése óta eltelt. És ez helyénvaló, mert tényleg sokkal több van, mint ami eltelt. Nincs büntudatom amiatt, hogy keveset írnék.

Nem csak verset, kritikákat is írsz. Sikerült annyira eltávolodnod az új kötetedtől, hogy kritikus szemmel tudd nézni?

Annyira tudtam eltávolodni, hogy azt mondom: vállalható versek vannak benne. De ezt mondom az elsőről is. Nem tagadnék meg egyetlen sort sem, és szerintem ez már elég a békéhez. De nem tudom, hogy milyen címkéket tudnék aggatni magamra.

Szükség van a címkézésre?

Nagyon sokszor ilyen skatulyák mentén fogalmazunk meg dolgokat azért, hogy valami behatárolhatóvá váljék. Általában ettől szoktam ódzkodni, nem szívesen használok előre gyártott sémát, mert nyilván sem egy költemény, sem egy regény nem tud beilleszkedni egy dobozba, de mint irodalmi mű, bele kell találnia az irodalomba, meg kell állnia a helyét.

Ha ez megtörténik, és alkotásként tételeződik a mű, akkor már lehet szempontokat, egészen egyénieket is találni, és ez nem is árt meg nekik.

Korai még egy újabb kötetről beszélni, de megkérdem: van már a harmadikhoz tartalék a fiókodban?

Nem, semmi nincs most a fiókomban, sajnos, pedig folyamatosan kérnek lapok írásokat, és nem tudok adni. Ez kínos, mert most igazán jó volna újabb művekkel meglepnem az olvasót. De egyelőre hallgatok.

Ha majd megszólalsz, prózában vagy lírában teszed?

Nem tartom kizártnak azt, hogy prózában fogalmazzak, de semmiképpen nem novella vagy ne adj' Isten, regény lesz. Tárca, esszé, kritika – ez, amit eddig próbáltam, és ami otthonosnak tűnik számomra, szívesen írok ilyen.

Van egy kislányod, Nóra, aki öt éves, és most épp a dinók "a legjobb álma". Jutott eszedbe, hogy gyermekverseket írj?

Nem, szerintem sokkal nehezebb, mint egy más, ún. felnőtt verset megírni. Nórának nem is mernék akármivel előhozakodni, mert rengeteget olvasok neki, verset, prózát egyaránt, így a kortárs gyermekversek javát már ismeri - és kifinomult az ízlése. Nem lenne könnyű dolgom.

Nemrég írtam kritikát egy bábjátékról, amit közösen néztünk meg. Felolvastam neki, és számos ponton belekötött, mondván, hogy nem figyeltem a részletekre. Ilyen kritikussal nehéz. De lehet, hogy majd valamikor kipróbálok.

Itthonról haza utazol – az itt és ott ismeretében, hogy látod: van erdélyi és van magyarországi irodalom, vagy a kettő egy?

Mindenhol évek óta aktuális kérdés. Elég arra gondolnunk, hogy ezt a határt választottuk-e mi? És az megadja a választ, hogy legalább az irodalom egy maradt. Nyilván, hogy minden régiónak, városnak, kisebb műhelynek lehet egy sajátos stílusa, de az nem jelent semmit.

Ha valami üti az irodalmi mércét, akkor üti, ha nem, akkor nem. Egy kicsit nevetséges is a kérdés feltevése, olyan nincs, hogy ez nem annyira jó nekünk, de nektek jó lesz. Ami jó, az mindenhol jó, ami nem, az sehol nem az.

Március 19-én volt a születésnapod. Ha jönne – megkésve bár – a jó tündér, és azt mondaná: Évi, kívánj egyet, bármit, és teljesítem, mi lenne az?

Mint minden ember: boldog szeretnék lenni. Mondjuk úgy: maradni.